

MÜRŞİDÜ'L-HAYRÂN

celle'nin başında yer alan genel kaideler *Mürşidü'l-hayrân*'da mevcut değildir. *Mecelle*'de her kitabın başında o konuya dair terimlerin açıklaması yapılmakta, böylece daha didaktik bir yöntem takip edilmekteyken *Mürşidü'l-hayrân*'da oldukça sınırlı sayıda tanıma, çoğu zaman sadece düzenlenen aktin tanımına yer verilmiştir. *Mecelle*'de maddelerin önemli bir kısmında görülen misallere Kadri Paşa'nın metninde rastlanmamaktadır. Bunun dışında müellif, *Mecelle*'de satım akdi içinde düzenlenen borçların genel hükümlerini ayrı bir bölüm halinde ve daha mücerret hükümler tarzında tertip etmiştir (ayrıca bk. **MECELLE-i AHKÂM-i ADLİYYE**).

Eser ilk defa 1308'de (1890) Bulak Matbaası'nda basılmış ve ardından Kahire'de (1308, 1891, 1909, 1919, 1931, 1983), Şam'da (ts.) ve Amman'da (1407/1987) baskıları yapılmıştır. Kitabı Abdülaziz Kâhil Bey Fransızca'ya tercüme etmiştir (bk. bibl.). Eserin, Muhammed Zeyd el-İbyânî ve Muhammed Selâme es-Sincelfî tarafından hazırlanmış bir şerhi de vardır (Kahire 1908; Bağdat 1955).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Kadri Paşa, *Mürşidü'l-hayrân*, Bulak 1308/1890; a.e., Kahire 1403/1983; a.e. (nşr. Selâhaddin Abdüllatif en-Nâhî), Amman 1407/1987; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 3-4; mlf., *Statut réel d'après le rite hanafite, mis en articles d'après le système des codes égyptiens par Mohammed Kadri Pacha* (trc. Abdülaziz Kâhil Bey), Caire 1893; Mahlûf el-Minyâvî Muhammed Haseneyn b. Muhammed Mahlûf el-Adevî, *Tatbîku'l-kânûnî'l-medenî ve'l-cinâ'î 'alâ mezhebi'l-İmâm Mâlik* (nşr. Muhammed Ahmed Serrâc – Ali Cum'a Muhammed), Kahire 1420/1999; M. Zeyd el-İbyânî – M. Selâme es-Sincelfî, *Şerhu Mürşidü'l-hayrân ilâ ma'rifeti aḥvâlil-insân fi'l-mu'âmelâti's-şer'iyye 'alâ mezhebi'l-İmâmî'l-A'zam Ebi Hani'fe en-Nu'mân mü'lâ'imen li-sâ'iri'l-akfâril-İslâmiyye*, Bağdat 1955; Farhat J. Ziadeh, *Lawyers the Rule of Law and Liberalism in Modern Egypt*, Stanford 1968, s. 20; Chafik Chehata, *Essai d'une théorie générale de l'obligation en droit musulman*, Paris 1969, s. 268-270; Sobhi Mahmassani, *Falsafat al-Tashrî fi al-İslâm* (trc. Farhat J. Ziadeh), Leiden 1961, s. 52-53; M. Hüseyin Heykel, *Terâcimü Mısrıyye ve Garbiyye*, Kahire 1980, s. 96-103; Muhammed ez-Zühayfî, *Merci'u'l-'ulûmü'l-İslâmiyye: Ta'rîfuhâ, târiḥuhâ, e'immetühâ, 'ulema'ühâ, meşâdiruhâ, kü-tübühâ*, Şam, ts., s. 499; Muhammad Yusuf Guraya, *Islamic Jurisprudence in the Modern World*, Lahore 1986, s. 48-49; Ahmet Akgündüz, *Mukayyese İslâm ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*, Diyarbakır 1986, s. 368-369; J. Schacht, *İslâm Hukukuna Giriş* (trc. Mehmet Dağ – Abdülkadir Şener), Ankara 1986, s. 108-109, 274; Rahmi Yaran, *Mahlûf el-Minyâvî (Hayatı-Eserleri) ve Tabîku'l-kanûnî'l-medenî 'alâ mezhebi'l-İmâm Mâlik* (yüksek lisans tezi, 1987), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 16-18.

MUSTAFA ŞENTOP

el-MÜRŞİDÜ'L-VECİZ
(المرشد الوجيز)Ebû Şâme el-Makdisî'nin
(ö. 665/1267)
yedi harf

ve meşhur kıraatlere dair eseri.

Tam adı *el-Mürşidü'l-veciz ilâ 'ulûmin tete'alleku bi'l-Kitâbi'l-'aziz* olan eser altı bölümden (bab) oluşmaktadır. Birinci bölümde Kur'an-ı Kerim'in nüzûlüyle ilgili bazı konular ve nâsih-mensuh meselesi, ikinci bölümde Hz. Ebû Bekir zamanında Kur'an-ı Kerim'in cem'i ve iki kapak arasına alınması, Hz. Osman devrinde nüshalarının çoğaltılması konuları işlenmektedir. Üçüncü bölümde Kur'an-ı Kerim'in "yedi harf" üzerine nâzil oluşu ele alınmış, burada konuyla ilgili hadislerle yer verilmiş, Kur'an-ı Kerim'in indirildiği yedi harften maksadın ne olduğu ve Hz. Osman döneminde çoğaltılan mushaf nüshalarının hadiste geçen yedi harfle ilgisi araştırılmıştır. Dördüncü bölüm meşhur derecesine ulaşmış ve zamanımıza kadar okunagelmüş yedi kıraate, bu kıraatler arasındaki farkların sebeplerine ve yedi kıraat ile hadiste geçen yedi harf arasındaki ilişkiye, beşinci bölüm şâz kıraatlere ayrılmıştır. Altıncı bölümde Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun biçimde nasıl okunması gerektiği ve Kur'an okumaktan esas maksadın onun mânası üzerinde düşünmek olduğu hususlarına temas edilmiştir.

el-Mürşidü'l-veciz, Kur'an-ı Kerim'in yedi harf üzerine nâzil olduğunu bildiren hadisteki "el-ahruf'üs-seb'a" ve bunun meşhur kıraatlerle ilgisi konusunda müstakil şekilde yazılan ilk ve en ayrıntılı eserdir. Kitap, daha sonra ulûmü'l-Kur'an ve kıraat konularında telif edilen birçok esere kaynaklık ettiği gibi kendisinden önce yazılan, fakat nüshalarının günümüze ulaşmış olmadığı bilinmeyen bazı eserlerdeki görüş ve fikirlerin zamanımıza ulaşmasına da vesile olmuştur. Müellif eserinde sadece kendisinden önceki âlimlerin görüşlerini rivayet etmekle yetinmeyip kendi görüş ve tercihlerini de belirtmekte, yer yer önemli fikirleriyle dikkati çekmektedir.

Çeşitli yazmaları bulunan *el-Mürşidü'l-veciz*, İstanbul kütüphanelerindeki üç nüshası (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3625; Şehid Ali Paşa, nr. 2751; Ayasofya, nr. 59) esas alınarak müellifin hayatı ve eserlerini içeren bir inceleme ile birlikte Tayyar Altıkulaç tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1975; Ankara 1986). Eser daha sonra Velid Müsâid et-Tabâtâbâî'nin tahkiikiyle de yayımlanmıştır (Küveyt 1414/1993).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Şâme el-Makdisî, *el-Mürşidü'l-veciz* (nşr. Tayyar Altıkulaç), Beyrut 1395/1975, ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 35-40; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 550; Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 70.

AHMET GÜRTAŞ

MÜRTEDE

(bk. RİDDE).

MÜRTEKİB-i KEBİRE

(bk. KEBİRE).

MÜRÛET

(bk. MÜRÛVET).

MÜRÛR

(المرور)

Bir arazi mâlikinin başkasına ait bir arazi ya da yoldan geçme hakkı anlamında hukuk terimi

(bk. İRTİFAK).

MÜRUR TEZKİRESİ

Osmanlı Devleti'nde seyahat izin belgesi için kullanılan tabir.

Osmanlı topraklarında seyahat etmek isteyen yerli ve yabancı herkes seyahat için bir izin tezkiresi almak mecburiyetindeydi. XVI. yüzyılda "yol hükmü" denilen bu belge XIX. yüzyılda "mürur tezkiresi" adıyla anılmıştır. Yol hükümleri genellikle yabancı elçilik mensuplarına, tüccara, yerli ve yabancı ruhbana yönelik olarak onların geçeceği yerlerin idarecilerine hitaben kaleme alınır ve kendilerinin korunması, vergi bahanesiyle herhangi bir şekilde rahatsız edilmemeleri, paralarıyla yiyecek içecek almalarının sağlanması gibi tembihatı ihtiva ederdi. Ahidnâme metinlerinde bu izinlerle ilgili maddeler yer alırdı. Buna benzer şekilde devlet görevlilerine bir işle ilgili olarak vazifelendirildiklerinde bu kabil hükümlerin verildiği bilinmektedir. Bunlara dair örnekler Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde mühimme ve ruûs defterlerinde sıkça rastlanır. Daha sonra bu uygulamada yaygınlaştırılmıştır. Sistemin yeni bir düzenlenmesi XIX. yüzyılda gerçekleştirilmiştir. Nitekim eldeki örnekler göre bir yıl süre ile verilen yol tezkireleri, istenilen